

Social tillit - en hörnsten i ömsesidig försäkring

**Ett samarbete kring ett forskningsprogram mellan
Länsförsäkringsbolagens Forskningsfond och Ersta Sköndal högskola
Uppdaterad 27 april, 2012**

Tillitsprogrammet vid Avdelningen för civilsamhälleforskning, kopplat till Institutionen för Socialvetenskap vid Ersta Sköndal högskola, utgör en långsiktig satsning med stöd såväl från Länsförsäkringsbolagens Forskningsfond som från forskningsråd som Vetenskapsrådet och Riksbankens Jubileumsfond. Ett stöd har dessutom även utgått från SKL (Sveriges Kommuner och Landsting).

Programmet har initierats av forskningsavdelningen men forskarna där samarbetar med ett antal andra forskare och forskargrupper, både nationellt och internationellt. Satsningen från Länsförsäkringars sida påbörjades 2006 och avslutades formellt 31 december 2011. Programmet har bestått av ett flertal projekt plus en doktorandtjänst som har utmynnat i en avhandling. Dessa moment beskrivs i korthet nedan, följt av en lista av publikationer.

Programmet i sin helhet har letts av professorena Lars Trägårdh och Lars Svedberg.

Ersta Sköndal högskola

Ersta Sköndal är en privat högskola med såväl forskning som utbildningar. Vid ESH bedrivs utbildning på grundnivå och avancerad nivå i vårdvetenskap, socialt arbete, diakoni, kyrkomusik, teologi och psykoterapi. Här bedrivs också forskning om bl.a. det civila samhället, vård i livets slutskede, vårdetik med livsåskådningsvetenskap och organisations- och arbetslivsetik.

Fas 1 (2006-2008): Föreberedande litteratur- och teoristudier

A. Den grundläggande tilliten

I en av de inledande studierna låg fokus på frågan om den grundläggande tillitens väsen sedda ur ett socialantropologiskt perspektiv. Med avstamp i flera konferenser och workshops som anordnades på Ersta Sköndal högskola med start hösten 2005, påbörjades under 2005 ett flertal studier av både empirisk och teoretisk karaktär. Dessa resulterade dels i en längre monografi om den grundläggande tillitens karaktär, dels en empirisk studie om tillit och andligt ledarskap i en antal religiösa samfund i Katrineholm. Båda publicerades 2009.

Verksam i projektet var docent Göran Johansson.

B. Tillit i det moderna Sverige

I den andra inledande studien var ambitionen att för en svensk publik presentera en brett upplagd introduktion till ”tillit” som begrepp och forskningsområde. Avsikten var att mot bakgrund av den aktuella internationella forskningsfronten presentera och diskutera teorier, metoder och deras eventuella tillämpbarhet på svenska förhållanden. I boken presenteras också nya data från en medborgarundersökning som Sveriges Kommuner och Landsting genomfört i ett antal kommuner, men som forskningsavdelningen fick möjlighet att bearbeta.

Sex författare som representerade ett antal olika vetenskapliga discipliner deltog under redaktörskap av professor Lars Trägårdh. I ett kapitel gav Erik Blennberger en tolkning att tillit som begrepp i olika perspektiv och kontext. Julia Grosse presenterade en översikt av den nordiska forskningen kring tillit, och Carl Reinhold Bråkenhielm bidrog med en analys av kopplingarna mellan tillit, tro och religion. I två kapitel analyserade Susanne Lundåsen och Thorleif Pettersson först problemet med att mäta tillit i praktiken, för att sedan applicera dessa metod- och teorilärdomar på data om tillit och medborgandanda i ett antal svenska kommuner. Boken avslutades av Lars Trägårdh med ett försök till syntes som blickade fram mot Fas 2 i tillitsprogrammet, nämligen den stora ”tillitsbarometern”, beskriven nedan.

Bokprojektet har slutförts under vintern 2009 och en bok utgavs på SNS förlag under 2009 *Tillit i det moderna Sverige: Den dumme svensken och andra mysterier*.

Verksamma i projektet var doktorand Julia Grosse, fil dr Susanne Lundåsen, docenten Erik Blennberger, samt professorerna Thorleif Pettersson, Carl Reinhold Bråkenhielm och Lars Trägårdh.

C. Övriga projekt

Vid sidan av de två huvudprojekten, producerades ytterligare texter inom ramen för programmet under denna tid. I ett spår låg fokus på kopplingarna mellan social tillit, individualism och samhällets juridifiering. Detta projekt utgjorde ett samarbete mellan professor Lars Trägårdh vid Ersta Sköndal och två framstående amerikanska forskare – Anthony Sebok och Michael Delli Carpini – och har så långt resulterat i ett antal konferenspapers och publicerade texter som tas upp i litteraturlistan nedan.

Det andra bidraget rörde frågan om den sociala tilliten och ekonomin i ljuset av den stora finanskrisen 2008. Analyserna här utmynnade i ett bidrag till en antologi med namnet *Idéer för framtiden*, som professor Lars Trägårdh författade med professor Torbjörn Fagerström.

Verksamma i dessa projekt var professor Lars Trägårdh i samarbete med Professorena Anthony Sebok, Michael Delli Carpini och Torbjörn Fagerström.

Fas 2 (2009-2011): Forskningsprojekt och avhandlingsprojekt

A: Tillitsbarometern: Tilliten i det lokala

Tillitsbarometern är en nationell befolkningsundersökning om tillit genomförd på lokal/kommunal nivå. Avsikten var att i en rad avseenden mäta och kartlägga den sociala tilliten i Sverige samt att undersöka i vilken mån den har samband med andra viktiga faktorer, framför allt variation i jämlikhet, föreningsliv, laglydighet, religiositet och etnisk mångfald. Förutom det grundläggande stödet från Länsförsäkringar finansierades studien av ett anslag från Vetenskapsrådet samt ett stöd från SKL.

Det är den första större primärempiriska studien med fokus på tillit i det lokala som någonsin genomförts i Europa. Denna studie har gjorts i samarbete med SCB – Statistiska Centralbyrån – där forskargruppen utvecklade frågeformuläret och SCB utförde insamlingen av data. Detta arbete utfördes under 2009, med cirka 6500 svar på vår enkät från personer i 33 svenska kommuner.

Resultaten av dessa analyser visar att man kan identifiera en speciell form av tillit vilken vi kallar *lokalsamhälletillit*. Denna upptäckt är av stor teoretisk och metodologisk betydelse och ligger som grund för analyserna i det övriga kapitlet i de böcker och artiklar som producerats inom ramen för projektet. Denna lokalsamhälletillit visar sig vara speciellt känslig för förändringar på lokal nivå, då främst socioekonomisk ojämlikhet och etnisk mångfald, resultat som inte bara är av vetenskapligt intresse utan som även har politiska implikationer. Dock visar det sig att dessa samband är komplexa och långt ifrån entydiga.

Den *generella tilliten* är å andra sidan mer stabil och tycks vara relaterad till uppfostran och primär socialisering i barn- och ungdom men även till den sekundära socialiseringen i skola, föreningsliv, arbete och umgänge med offentliga och privata institutioner. I våra analyser ställer vi bland annat frågan om i vilken mån som de pågående förändringsprocesserna gällande ökande ojämlikhet och etnisk mångfald kan komma att påverka den generella tilliten i ett längre perspektiv.

Förutom den kvantitativa befolkningsstudien, genomfördes en kvalitativ undersökning av de 33 kommunerna där ett huvudsyfte var att kartlägga kontext i ett tillitsperspektiv. Politiker, föreningspersoner och representanter för media utfrågades för att få en bild av skandaler och affärer som kunde ha påverkat den sociala tilliten och förtroendet för politiker, företag och organisationer.

Analyserna kommer att publiceras på engelska i vetenskapliga fora (en bok samt ett antal artiklar) men också i en svensk monografi av mer populärvetenskaplig karaktär som ges ut av SNS förlag under 2012.

Verksamma i projektet har varit doktorand Julia Grosse, fil dr Susanne Lundåsen, fil dr Dag Wollebaek, samt professorerna Lars Svedberg och Lars Trägårdh.

Kommer tid kommer tillit. Unga vuxnas och medelålders erfarenheter: ett avhandlingsprojekt

En viktig och omfattande del av tillitsprogrammet har varit den doktorandtjänst som programmet har finansierat. Avhandlingens syfte är att undersöka tilliten bland unga vuxna.

Resultaten visar att unga människor säger sig ha tillit i mindre utsträckning än människor i medelåldern, men att det också finns avvikelser från denna bild, vilket verkar stå i relation till olika kontaktytor. Vidare analyseras vad som kan ligga bakom att människor har större eller mindre tillit i olika livsfaser. En utgångspunkt är att de erfarenheter man samlar under livets gång kan vara en sådan faktor. Dels görs försök att förklara variationer i olika tillitsdimensioner statistiskt, dels konkretiseras det genom ett antal intervjupersoners berättelser om sina erfarenheter och deras betydelse för tilliten.

Avhandlingsprojektet utförs av Julia Grosse. Hon blev antagen till forskarutbildningen vid Stockholms universitet 2007 med professor Lars Svedberg som huvudhandledare. Avhandlingen läggs fram i juni 2012.

Publikationer

Erik Blennberger, ”Att tolka tillit: begrepp och grundfrågor” i Lars Trägårdh (red). *Tilliten i det moderna Sverige. Den dumme svensken och andra mysterier*. Stockholm: SNS, 2009.

Carl Reinhold Bråkenhielm, ”Sång utan ord? Om tillit, tro och religion” i Lars Trägårdh (red). *Tilliten i det moderna Sverige. Den dumme svensken och andra mysterier*. Stockholm: SNS, 2009.

Julia Grosse, *Nordisk tillitsforskning. En kartläggning och värdering av det vetenskapliga läget*. Utkom i Sköndalsinstitutets arbetsrapportserie nr 49, Ersta Sköndal högskola, 2007.

Julia Grosse, ”Forskning om tillit i Norden: innehåll, särart och tomrum” i Lars Trägårdh (red). *Tilliten i det moderna Sverige. Den dumme svensken och andra mysterier*. Stockholm: SNS, 2009.

Göran Johansson, *Den måste finnas. Anteckningar om grundläggande tillit*. Stockholm: Ersta Sköndal högskolas förlag/Fritzes, 2008.

Göran Johansson, *Ett nådens tillstånd*. Stockholm: Ersta Sköndal högskolas bokförlag/Fritzes, 2009.

Susanne Lundåsen och Thorleif Pettersson, ”Att mäta tillit: teori och metodproblem” i Lars Trägårdh (red). *Tilliten i det moderna Sverige. Den dumme svensken och andra mysterier*. Stockholm: SNS, 2009.

Thorleif Pettersson och Susanne Lundåsen, ”Tillit, medborgaranda och kommunpolitik” i Lars Trägårdh (red). *Tilliten i det moderna Sverige. Den dumme svensken och andra mysterier*. Stockholm: SNS, 2009.

Lars Trägårdh (red). *Tilliten i det moderna Sverige. Den dumme svensken och andra mysterier*. Stockholm: SNS förlag, 2009.

Lars Trägårdh, ”Den dumme svensken och allemansrättens magi” i Lars Trägårdh (red). *Tilliten i det moderna Sverige. Den dumme svensken och andra mysterier*. Stockholm: SNS, 2009.

Lars Trägårdh och Anthony Sebok, *Litigation, Social Trust, and Individual Empowerment: Can they co-exist?* Paper presenterat vid The Boundaries of Litigation: A Forum Addressing the Alignment of Civil Justice with Social Goals vid the Brookings Institution, Washington, DC, den 15/4 2008.

Lars Trägårdh (med Torbjörn Fagerström), ”Finanskrisen och frågan om människans natur” i Filip Wijkström (red.), *Idéer för framtiden*. SparbanksAkademins skriftserie 2010:1.

Kommande publikationer

Susanne Lundåsen, Lars Svedberg, Lars Trägårdh, och Dag Wollebaek, *Tilliten i det lokala: sega strukturer möter radikala förändringsprocesser*. Stockholm: SNS förlag, 2012.

Susanne Lundåsen, Lars Trägårdh, och Dag Wollebaek, *Sticky Structures and Agents of Change: The Future of Social Trust in Sweden*. New York and Oxford: Berghahn Books, 2012/13.

Susanne Lundåsen och Lars Trägårdh, ”Social Trust and Religion in Sweden: Theological Belief vs. Social Organization” in Joep de Hart, Paul Dekker & Loek Halman, *Religion and Civil Society in Europe*. New York: Springer, 2012.

Susanne Lundåsen, Lars Trägårdh, och Dag Wollebaek, ”Three Forms of Interpersonal Trust. Evidence from Swedish Municipalities.” Kommande i *Scandinavian Political Studies*.

Susanne Lundåsen och Dag Wollebaek, "Immigration related diversity and trust in Sweden: A multilevel approach". Artikelmanus under utveckling.

Susanne Lundåsen och Lars Trägårdh, "Religion, Religiosity and Trust". Manus under utveckling.